

Tar Károly

Száraz oázis

Groteszk játék két felvonásban

Folytatás előző számunkból

Második felvonás

A színen csupán annyi változás, hogy a Jenő földszinti lakásától az első emeleti gangra, Jolánék ajtajáig feltűnően látható vörös gumicső vezet, amelynek a végén csap és vizes veder látható.

JULI *(Az utcáról egyre erősödő gépkocsizajban, villamoscsörömpölésben, házmesterkötényben, sepríjét maga után húzva jön, téblábol, a kapualjba érve, hirtelen előnti a pulykaméreg)* A francba! A pöcegödörös poklokba való szemetelő, kurva pofátokat! Ti, Guanó-ország megveszekedett, agyatlan fiai, hogy érne már egyszer szátokig a szemét... Hogy fulladnátok egyszer már bele! Ti, pofátlan patkánynépség! A házmestert-szomorító anyátokkal együtt! *(Tölcsért formálva a kezéből a lakóknak címezve ordítja)* Szemét! Szemét! Szemét banda! *(Pillanatig harcias pózban válaszra vár)* Figyelj! Hallom! *(Hallgatózik a nyomatékos csendben)* Na azért mondom! *(A beálló csend szolgáltatta elégtételtől magára találva, az erősödő utcazajban egy darabig békésen folytatja a sepregetést, majd a közönségnek magyaráz)* Ezt a nyamvadt bérházat, mi lakók, megvásároltuk. Bár ne tétük volna! De hát ennyi eszünk volt. Elkapott minket a kapzsiság. Hogy legyen nekünk saját házunk. Még ha csak saját lakás is. Piszkos, bűzös. Lepusztult lakások, ezek, ahol a szegény ember meghúzódhat, de egy kicsit emberebbül érezheti magát. Mi sem vagyunk jobbak Deákné vásznánál: illúziókban élünk. A szabadság és az a nagy függetlenség a vágyálmunk. Hát persze! Egymást sodorva tolaszunk az unalmasnak hitt létben. És et cetera, et cetera. Ahogyan az anyám szokta mondani. Aránylag olcsón kaptuk ezeket a lakásokat, anyám élete végéig fizethetné a részleteket, ha telne a nyugdíjából, aztán a szerződés szerint majd örökösére száll ez a kötelesség. Csakhogy máris reám szállt, mert elvállaltam, mint ahogyan azok az önhibájukon kívül megesett bugyuta szűz lányok a terhességet, akik, az orgazmust csak könyvből ismerik, és a gyermekcsinálást észrevétlenül jött áldásként magyarázzák maguknak. Ez még akkor történt, amikor Zolit az ujjam köré csavarhattam. Észre sem vette, hogy a havi kiadásokhoz hozzáadtam az anyám lakásrészletét. Dollárban küldözgettem neki, persze dugva. De amióta Stefan lett belőle, és ahogyan ő mondta, tele lett a tőke a Svédországban tomboló női egyen-

jogúsággal, nem lehetett vele bírni. Az sem használt, hogy válással fenyegettem. Hát mit tehettem, fogtam a gyermekem és hazaköltöztem. Képzeljék, nem jött, és nem is könyörgött, hogy térjek vissza hozzá. Merthogy már az elején kikötöttem, hogy nem dolgozom. Semmi kedvem se volt dolgozni azoknak a hülye svédeknek. Minden túlbonyolítanak, és annyit szöszmötölnek, hogy azt normális ember sehogy sem bírja cérnával. Tanultam a nyelvüket, de csak gondozói munkát adtak, megpróbáltam, de nem arra születtem, hogy aggastyánok fenekét mossam. Különb-
ben az a helyzet, hogy csupa bevándorlók cselédeskednek az öregotthonokban és a diliházakban. Merthogy megpróbáltam a diliházban is. Egy darabig úgy tűnt, hogy ott normálisabbak az emberek. Stefan azt mondta, hogy magam is bediliztem, Nem, mondtam neki, nem leszek másodfokú állampolgár. Nem is kaptam meg a svéd állampolgárságot, mert néhány hónappal a szükséges ott-tartózkodás ideje előtt leléptem. Nem bánom. Elvagyok itthon. Munkáért itt sem tolakodom. Minek! Nem érezném magam igazán nőnek, ha nem tartaná el a férfiak.

RENNER *(Kiül az ajtaja elé a kicsi székre.)* Hány óra, Julika?

JULI Mit óhajt Renner bácsi?

RENNER Érdeklődöm, hogy mennyi lehet az idő?

JULI Mit tudom én? Talán tíz vagy tizenegy. Magának nem mindegy?!

RENNER Csak azért kérdem, mert az édesanyja korábban szokott sepregetni.

JULI Nekem, ne tessék reklamálni! Azt hiszi talán, hogy jókedvemből sepregetek?! Anyám, amióta csak egy melle van, úgy elgyengült, hogy nem bírja a seprút.

RENNER Képzelem, szegény...

JULI Nincs szükségem a sajnálatára Renner úr! Gondoskodom róla!

RENNER Nagy port ver fel.

JULI Ha nem tetszik, másszon vissza a barlangjába, ott dörmögjön, vén medve! Vagy ugorjon át Tel Avivba a rokonaihoz, ott majd szétrobbantják a fenekét...

RENNER *(magának mondja)* Ezek a mai fiatalok mindenütt nagy port kavarnak...

JULI *(folytatja monológját)* És aztán az a sok agyatlan népség bevette a maszlagot. Ugyanis az állam azért vált meg ezektől az ócska lakásoktól, mert olyan, de olyan lehurboltak, hogy javításukra sajnálta a pénzt. Szabadulni akart a karbantartás csillagászati összegeket felemészítő kiadásaitól is. Mi pedig bevettük a maszlagot. Nálunk az a helyzet, hogy a legfelső emeleten lakók fölött beázik a mennyezet, mert a bádogtetőt megette a rozsda., a pince pedig most is tele van vízzel, mert kiöregedtek a vízvezető és a szennyvezető csövek. A lakók már megint, vagy két hete, műanyagpalackokban cipelik a vizet a közeli piaci vezetéktől. Persze, hogy nem eleget, mert csak lopva tehetik. A vécék pedig minden emeleten büzlenek, eldugultak, és mindent belep a kosz, ahogyan anyám szokta mondani: a guanó! A pincében pedig gyűl és elfolyik valahová a víz. Titokzatos dolog ez is. Lány koromban ejtőernyős ugrással és barlangászattal is megpróbálkoztam. Sejttem, hogy alattunk, talán minden ember alatt egy-egy szörnyűségesen nagy üreg

tátong, amit mindenkinek a saját szennyével kell megtöltenie. Mi is ezt tesszük. Naponta töltjük a magunk gödrét, amíg minket is elnyel. Közben, merthogy most vízzel játszunk, egyre nő a vízszámlánk: Már akkora nagy összeggel tartozunk, hogy képtelenek vagyunk kifizetni. Ezért a vizet elzárták. De a pincében ömlik és patakszik, és miközben nincs vizünk, naponta milliókkal nő a számlánk, mert tulajdonosként magunknak kellene javítatnunk a csótörést.

KISS *(az emeletről)* Julika! Julika drága, vegye kezébe a dolgomat! Lakásomban oly tömör a hűgyszag, hogy vágni lehet!

JULI *(úgy tesz, mintha nem hallotta volna)* Mit akar ez a csóró kéjenc?

KISS Julika! Az isten szerelmére, segítsen rajtam is. A csövetem kellene...

JULI *(felháborodva)* Kiss úr, mondták már magának, hogy üljön le a tökére?!

JOLÁN *(az emeleten, pongyolában, halottsápadt betegen)* Vízet! Vizeet! Juli!

Juli, hol vagy! *(visszatámolyog a lakásba, majd újra visszatér, a Jenő lakásától az első emeleti függőfolyosó vaskorlátjáig húzódó gumicsőből vizet ereszt poharába)* A szégyentelenekek...

KISS Könnyű maguknak! Van vizük...

JULI Van annak, aki meg nem issza!

KISS Azért nincs vizünk, mert az a szemét Jenő nem hajlandó kifizetni az eddigi fogyasztásból ráeső részt. Merthogy neki külön vízórája van. Micsoda firkás ember...

JULI Miért? Talán nincs igaza?

JOLÁN *(a gangról, szelíden)* Még mielőtt leválasztotta volna lakásának vízvezetékét a közösről már jócskán folyt a víz a pincében, mutatják ezt az akkori számlák.

KISS Ezt mondom én is! Tehát neki is hozzá kellene járulnia a javításhoz.

JOLÁN És a régi számlák kiegyenlítéséhez!

KISS Úgy van!

JULI Még maga beszél! De hiszen maga sem fizette be a részét!

JOLÁN És mások sem fizetnek. Makacs és bunkó banda! Közben tönkremennek a csövek, a fürdőszoba berendezések és az idegeink!

KISS Jenő a hibás! Ez a nagymenő, még mindig azt hiszi, hogy a régi átkos rendszerben él, és a hatalom részeseként azt csinál, amit akar! Ez egy diktátor! Amíg ő nem fizet, mások sem hajlandók összeadni a vízdíjhátralékot és a közművesítés régóta esedékes felújításának költségeit. ...

Nagy robajjal megtöltik az udvart a zsinórpadlásról leengedett, lakókat ábrázoló műanyaghab figurák, felfújtt gumibábuk.

KISS *(mint valamely tömegrendezvény szónoka, Caragiale: Az elveszet levél című játékának hangulatát idézve)* Emberek! Kedves lakótársak! Olyan időket élünk, amikor sanyarú sorsunk szaga belepi hétköznapijainkat.

RENNER Úgy van! Úgy, úgy... *(hangját elnyomja a tömeg zaja)*

KISS „Csendet kérek! Engedelmmükkel, még nem fejeztem be. *(zsvaj)*”

JULI „Nyugalom, uraim, kérem, csillapodjanak. Égetően fontos kérdések szerepelnek még a napirendünkön...*(Kisshez)* Folytassa uram, magáé a szó.”

KISS *(az egybegyűltek felé fordulva)* ...mint mondtam, túl a kérdés nemzeti... túl a kérdés nemzeti, erkölcsi, történelmi és jogi aspektusain, ...engedjék meg, hogy röviden rávilágítsak...”

JOLI *(kiemelkedve a tömegeből)* „De röviden ám...”

RENNER „...asztán úgy is legyen...” *(derültség)*

KISS „Kérem, ne szakítsanak félbe...”

STEFAN „Uraim, uraim, hagyják beszélni...”

KISS „...túl ezeken az aspektusokon, most hadd irányítsam becses figyelmüket ama sorsdöntő dátumra *(lélegzetet vesz)* Mikor is? Igen, amikor is. Amikor is az ezernyolcszáz...” Igen, az ezernyolcszáznegyvennyolcas, de leginkább az ezerkilencszázötvenhatos... vagyis még inkább az ezerkilencszáznyolcvankilences... *(zsvaj, láрма)*

JENŐ „Ha most maga megint kezdi a nyolcszázhuszonegygel, sosem érünk a végére” *(zsvaj, tiltakozások)*

KISS „Kérem, hagyjanak szóhoz jutni... Tehát ezernyolcszáz...”

TÖBBEN „Tudjuk, tudjuk... Ki halt meg, na?...”

KISS „Még egy kis figyelmet kérek...”

JUL „Nyugalom, nyugalom. Tisztelt hallgatóság, uraim, hallgassák meg türelmesen, ne szakítsák félbe...”

RENNER „Telik az idő. Más is akar beszélni!”

TÖBBEN „Úgy bizony!... Más is. Bizony más is.”

JENŐ „A tisztelt szónok úr azt ígérte, rövidre fogja. Erre, ha jól hallom, kezdi az ezernyolcszáz...! Mi ez? Térünk vissza az őskorba? Na nee!”

TÖBBEN „Elég! Elég volt, fejezze be!”

KISS „Még egy kis figyelmet kérek. Hallgassanak meg...”

JULI „Édes uram, javasolom, ugorjunk egy kicsit ...”

JENŐ Nyöggje már ki, mit akar!

JULI Kérem, beszéljen nekünk mindjárt a demokratizmusról, az együttélés íratlan szabályairól. Fogalmuk sincs róla mi az, ki tudja, hátha érdekelni fogja őket...

KISS Khm! Szóval, alig fél emberöltő múlt el, amióta megéltük a rendszerváltozást, amelynek jelentőségét, hogy jelentőségét megérthessük, először is tisztázunk kell, mit értünk demokratizmus alatt.

RENNER Na mit? Na mit, te nagyokos?

KISS *(hangtalanul, nagy igyekezettel magyaráz, gesztikulál, izzad, homlokát törli némajátékában kifáradva)* Ö-ööö... a demokratizmus mibenlétét tisztázandó meg-

állapíthatjuk, amikor működik a demokrácia.

HANGOK Brávó, brávó...

JOLÁN Üssön a szájára Kiss úr! (*tanítósan magyaráz, a szereplők némajátékából kiderül, hogy senki sem figyel rá*) A demokrácia a jogegyenlőségen, szabadságjogokon, tehát többpártrendszeren alapuló politikai rendszer. Arisztotelész szerint a demokrácia első formája az, melyet az egyenlőség elve alapján neveznek így. Egyenlőségnek az ilyen fajta demokrácia – merthogy ajjaj, sokféle van, és még olyan is, amely egyáltalán nem az, hanem éppen az ellenkezője, mert nincs és nem is lesz benne sohasem egyenlőség, mint például az átkos szocialista demokráciában – tehát egyenlőségnek a régiek azt értették, hogy abban semmivel se emelkedjék a vagyontalan osztály a vagyonos fölé, s ne így gyakoroljon egyik se főhatalmat a másikon, hanem mindkettő egyforma legyen. Mert ha szabadság és egyenlőség demokratikus államban van, mint némelyek állítják, akkor ez úgy valósul meg a legjobban – már ha megvalósul? -, ha mindenki egyformán részesül az alkotmányjogokban. Minthogy azonban a nép többségben van, s viszont a többség akarata a döntő: az ilyen elvű államnak természetesen demokráciának kell lennie. Na ná! És így tovább, et cetera...

JULI Hölgyeim és uraim, akkor talán most hagyjuk... és térjünk át a ...

TÖBBEN Elég, elég volt...

KISS „...etekintetben nekem... etekintetben én azt a nézetet vallom, ha egyszer elhatároztuk, hogy módosítsunk, hát módosítsunk, de csak módjával... (*Taps*)

JENŐ Nem kell módosítani...

RENNER De bizony kell!

STEFAN Én nem módosítok...

JENŐ Maga fogja be a száját!

STEFAN Fogja be maga!

JENŐ Magának itt semmi joga!

JOLÁN Elég már a szófosásból!

KISS (*idegesen, verejtékezve*) „Nekem tehát... Nekem tehát, ami a módosításokat illeti az a véleményem, hogy ha kellő mérsékletet tanúsítunk, nem esünk végletekbe. Méghozzá egy olyan horderejű kérdésben, amelytől az ország jövője, és nem kevésbé a múltja függ. (*összszavarodik*) Figyelembe véve, hogy Európa folyvást rajtunk tartja a szemét. Miközben itt valóságos társadalmi megrázkódtatás megy végbe... etekintetben is példát mutat a világnak... Mert ha csak azt vesszük, mi történt minálunk ezernyolcszáz... vagy ezerkilencszáz ... Akkor, akkor ugyebár, büszkeség tölt el valamennyiünket, sőt ... Mindezek fényében szembe kell néznünk a tényekkel: vagy nem módosítunk, és akkor nem változik semmi, vagy pedig vállaljuk a felelősséget az utókor előtt, és akkor, mint módosítókat fognak emlegetni az utánunk következő nemzedékek.”

JOLÁN (*ámulással küszködve*) Vizez! Vizezet!

TÖBBEN Vizezet! Vizezet!

KISS Kérem, ne szakítsanak félbe! Kérdem én, ki nem szarja le ezeket az állapotokat?!

JENŐ Magukat okolhatják, mert örökké hátralékban vannak a vízdíjjal.

KISS Nagy a pofád! Mit képzelsz, meglóghatsz a fizetés elől, merthogy egy ideje külön vízórád van?! És ki fizeti ki az azelőtti közös vízdíjat?

JENŐ Semmi közöm hozzá!

KISS Közös lónak, túrós a háta! De te is rajta ültél, te szemét!

JENŐ (dühösen) Gyere le, ha akarsz valamit!

KISS (seprűvel hadonászva) Gyere fel, ha van merszed!

JENŐ Hülye, barom!

KISS Kommunista, spicli!

JENŐ Impotens kakadu!

KISS Perverz disznó! Fizetni fogsz!

JENŐ Homokos tetű!

KISS Bolsevik kapitalista!

JENŐ Fogd vissza magad, mert megjáród!

KISS Besúgó!

JENŐ Hiába erőlködsz. Úgysem adok egy garast sem! Van vizem! Ti pedig száradjatok ki, mint a sivatag!

JULI Most már én kérdem, ki nem szarja le ezeket az állapotokat?! Emberek! Fizetnek, vagy nem fizetnek?! Lesz vizünk vagy nem lesz vizünk?! Ez itt a kérdés!

JOLÁN *(a megvilágított erkélyen)* Bezzeg régen másként mentek a dolgok. Akkor a házmesternek tekintélye volt.

CHISU *(Jolán mellől, a sötétbe borult udvarra és a lakásukba húzódott lakókhöz)*

Ti, Guanó-ország megveszekedett, agyatlan fiai, hogy érne már egyszer szátokig a szemét... Hogy fulladnátok egyszer már bele! Ti, pofátlan patkánynépség! A házmestert-szomorító anyáttal együtt! *(Tölcsért formálva a kezéből a lakóknak címezve ordítja)* Szemét! Szemét! Szemét banda! *(Miközben a fokozott megvilágításban előtűnik a lenti, zsúfolásig megtelt tér, átvedlik nagygyűlési szónokká)* ...

Most, amikor pártunk és kormányunk, élén legszeretettebb vezetőnkkel, országunk ősidőktől fogva dicsőséges történelmébe, soha nem látott, nagyarányú forradalmi átalakulást és változást hozva, dolgozó népünk előtt beláthatatlan távlatokat nyitott a szocialista építés hazafias légkörében, a haladás ügyének, a békének és a jólétnek hűségese szolgálatában és az együtt élő nemzetiségek, közös sorson alapuló testvériségének kiteljesítésében, pont most, amikor a forradalmi hagyományok szellemében egész népünk, egész ifjúságunk, gyermekeink és a hős pionírok is jelen vannak dolgozó népünk munkás hétköznapjaiban és ünnepein, és mindent megtesznek városaink, falvaink és lakóhelyeink szebbé varázsolása érdekében.

TÖBBEN Úgy van! Úgy van!

CHISU Nos, kedves elvtársak és barátaim, vannak még visszahúzó erők, kispol-

gári csökevények, amik ellen harcolnunk kell, még akkor is, ha ez a harcunk lesz a végső, mert így tanít minket a párt, amelynek élén...

TÖBBEN Éljen! Éljen a legfőbb vezető!

JENŐ Éljen a legfőbb vezető maga!

CHISU Az illegálítás rendkívül nehéz körülményei között, szeretett nőjével az oldalán, halált megvető bátorsággal küzdött a tőkés-földesúri rendszer elnyomó, kizsákmányoló politikája ellen, tüntetett és a kegyetlen vallatásnak is ellenállt.

JENŐ Úgy bizony! Feleségestől!

TÖBBEN Éljen! Éljen! Éljen a hazánk forrón szeretett vezetője és az egész családjá!

CHISU Útmutatásai szellemében, forradalmi hittel és lendülettel, az ország szabadságának, függetlenségének és békéjének megőrzése, egyre javuló életünk felvirágzása érdekében fáradhatatlanul végzett mozgósító munkájának követésére buzdítalak benneteket, szeretett lakótársaim! Tegyetek meg mindet, hogy a kapualjban ne gyűljön fel a szemét. Halál az ide-oda futkorászó pocegerekre!

TÖBBEN Úgy van! Éljen! Éljen!

CHISU Akik pedig továbbra tisztátalanok, hanyagul szemetelők és azzal dicsekednek, hogy másként gondolkoznak, ráadásul nem fizetik idejében a labkért, hátralékban vannak vízdíjjal és a szemét-díjjal, azokat megjegyezzük magunknak.

JENŐ Meg biza! És jelentjük...

CHISU Lecsap majd rájuk a munkáshatalom vasökle!

JENŐ És majd meglátják...

CHISU Ha meglátják!

JENŐ Ott benn majd másként beszélünk velük!

TÖBBEN Úgy van! Éljen! Éljen legeslegszeretettebb vezetőnk!

CHISU *(Jolánhoz a megvilágítva a gangon)* Így kell ezekkel beszélni! Elbánok én velük, ne félj! Tehetség kell a politikához. És nekem van tehetségem. A párttitkár is megmondta, hogy pont olyan emberekre van most szükség, amilyen én vagyok. Merthogy ki tudom fejteni érveimet a szocialista országépítés érdekében. Jolán, büszke lehetsz rám, mert ha egy kicsit igyekszem... *(körbetekint, suttogó-ora fogja)* Neked elmondhatom: még a legszeretettebbet is lepípálom...

JOLÁN Eridj már magadnak! Ejsze, a nőket is ezzel hülyíted? De vigyázz! Vigyázz magadra, mert ha meghallom, hogy vétsz a szocialista erkölcs szabályai ellen és összeszűröd a levét valamely élenjáró dolgozó nővel, én úgy alapszervezetten rúglak, hogy még a pártbizottság előtti kötelező önbírálatodon is csak vinnyogni fogsz!

CHISU Na, de Jolán! Galambom...

JULI *(Jolán mellett, miután a pillanatnyi sötétben megidézett apja eltűnik)* Lepusztult hazában és lepusztult házban, lepusztult emberek. Mama, nekem már

nagyon elegendem van ebből a szutykos életből! Félek, hogy egyre pofátlanabbá lesz a világ... Jön, hogy belerúgjak mindenbe... hogy belerúgjak az életbe!

Sötét

JOLI (*zongorán gyakorol valamely zongoraiskolai könnyed darabot, elvétí, kalimpál, örömmel hagyja abba, amikor megszólal mobiltelefonja*) Halló!

STEFAN (*hangszóróból, elváltoztatott hangon*) Földes lakás?

JOLI Tévedés. (*Kisvártatva újból csöng a telefon*)

STEFAN Ki beszél?

JOLI Ott ki beszél?

STEFAN Földes lakás?

JOLI Á dehogy, parkettás... Te vagy az papa? Tudom, hogy te vagy...

STEFAN (*a saját hangján*) Jolikám, itt vagyok, nemsokára meglátogatlak. Hogy vagy, drágám? Hallom, jól úszol...

JOLI Igen, anyám erőlteti, mert azt mondja, hogy ő országos ifjúsági bajnok lehetett volna hátúszásban, ha a nagyit ezt hagyja, és ahelyett, hogy lebeszélte volna, inkább bátorította volna. De nem hagyta...

STEFAN ...mert vagy kétszer hányt edzés után. Ismerem a történetet. És neked, hogy megy a zongorázás?

JOLI Unom. A nagyit erőlteti. Tudod, azért kell zenei iskolába járnom, mert a nagyit gimnazista korában egyszer-kétszer szólót énekelt az iskolások városi vegyes karán.

STEFAN Tudom, tudom, És a szülei nem taníthatták, nem lehetett operaénekes csak tanító néni. Valószínűleg azt gondolja a nagyid, hogy örökölted a tehetségét.

JOLI Honnan tudja, hogy mit örököltem?

STEFAN Bebeszéli magának. Az a lényeges, hogy te mi szeretnél lenni...

JOLI Államelnök!

STEFAN Ezt mondtad ovis korodban is. Honnan szedted ezt a badarságot?

JOLI Nagyapa szerint nekem erre van tehetségem. Miért ne lehetnék politikus?

STEFAN Ez tipikusan pubertáskori zavar... Majd megbeszéljük. Más egyéb?

JOLI Hát megint nincs vizünk és az épület büzlik a vécészagtól. Anya azt mondta, hogy csak te segíthetsz.

STEFAN Hát majd meglátjuk, mit tehetek. Szia, drágám, nemsokára látjuk egymást...

Sötét

JOLÁN (*karosszékekben, takarókba burkolózva*) Fázom. Még sohasem fáztam nyáron. Juli! Juli, hozz egy takarót.

JULI (*kintről*) Mi van?!

JOLÁN Takarót hozz! A francba, miért fázom?

JULI (*jön a takaróval*) Hát be vagy bugyolálva! Minek neked még egy takaró.

JOLÁN Fázom. Fázom Julikám, lassan kihülök.

JULI Hülsz a nyavalyát! Dolgozik az orvosság.

JOLÁN Nem veszek be többet! Nem használ.

JULI Azt az orvos jobban tudja. A sugarazást is megszakítottad! Azt hiszed, azt csinálhatsz, amit akarsz?

JOLÁN Azt én jobban tudom, hogy mi használ nekem, s mi nem, mint az orvosok. Érzem.

JULI Félreérezed, Légy szófogadó! Nem ezt hajtogattad a gyerekeidnek is az iskolában?

JOLÁN Érzem, hogy nem sok van már hátra.

JULI Nem érzel te semmit, csak zsibbadtságot a sok fájdalomcsillapítótól.

JOLÁN Nem nagy boldogság.

JULI Volt egy tanárom, mindig úgy köszönt, hogy: Boldogság! Boldogság, lányok! Boldogság, kollegák! Boldogság reggel, boldogság délben, boldogság este. Az éjszakát persze kihagyta, mert agglegény volt. Pedig, ha tudta volna...

JOLÁN Tudod is te, hogy mi a boldogság?! (a közönséghez, tanárosan) Minden kornak megvolt a maga boldogságszintje és ennek megfelelően a boldogságfelfogása. Merthogy korokként másként és másként viszonyultunk a boldogsághoz. De mindig voltak, akik optimista módon, és voltak, akik pesszimista módon gondolkodva hol elérhetőnek, hol pedig elérhetetlennek, tovatűnő kék madárnak képzeltek a boldogságot. Mindenekelőtt szögezzük le, hogy nincs tökéletes, nincs felhőtlen boldogság. A beteg számára boldogság egészségének visszanyerése, az éhező számára éhségének csillapítása, a versenyző számára a győzelem, a felvételiző diák számára a sikeres vizsga. Én még úgy tanultam, hogy boldog ember csakis a boldog társadalomban lehetséges. Mivel, hogy ilyen társadalom nincs, jobb, ha nem áztatjuk magunkat. Kislány koromban, amikor fiúk hiányában egymással táncolták mi lányok, ezt dúdoltuk: (dúdolja), „Nincs boldogság, nem is lesz soha/ Elvitte egy orosz katona” Tangó! És az a közhely volt divatban, hogy ki-ki saját boldogságának kovácsa. Kell hozzá némi kedvező életkörülmény, siker, öröme, elégedettség, vagyis értelmes élet. Nem semmi! – mondaná az unokám, de csak kevesen tudják a réges-régi bölcsességet: *Ha nem vagyok magamért, ki van érttem? De ha csak magamért vagyok, úgy minek élek?* Az értelmes életet élők feladata olyanná formálni a társadalmi viszonyokat, hogy egyre többen éljenek értelmes életet. (Julihoz) Mondhatom, ez roppant egyszerű, mert csak élünk és meglátjuk, hogy meglátjuk-e? Julikám, nagyon félek, hogy én már nem látom meg... Csak azt tudom, hogy már nem értem, nem vagyok képes felfogni, mi történik itt!

JULI Nyugalom anya, itt általában nem történik semmi. Két csőtörés között élünk, hol van vizünk, hol nincs. Örvendjünk annak, hogy nem a levegővel történik ez...

JOLÁN De éppen hogy ez történik, mert mostanában kapkodnom kell a levegőt.

Áttétes már, ugye?

JULI Ne gondolj rá! Veled vagyunk...

Sötét

JOLI (*kezében gyümölcsöskosárral*) Nagyi4 nagyi, hoztam neked őszibarackot! Tessék! Említetted, hogy kívánod... Mindig is imádtad az őszibarackot. Mondtad, hogy lánykorodat juttatja eszedbe

JOLÁN (*nehezeére esik a beszélgetés, forgatja a gyümölcsöt*) Szép... Igazán gyönyörű... De már nem kívánom. (*orrához emeli*) Az illata... Már alig érzem az illatát... Szomjúhozom. Adj vizet... Vízet...

JOLI Tudtam, hogy inkább innád, de azért kóstold meg! Na tessék szépen megkóstolni. Meghámozom. (*Hámozza, nagyanyja kezébe adja, miután az elejti*) Nem baj, nem baj... Majd turmixólok. (*előszedi a gépet, elkészíti az italt*)

JOLÁN (*iszik belőle egy keveset*) ... Patakparton laktunk a városszélén. Nagyapád mézeskalácsos volt, délutánonként, tanulás után, nagy pléhekre raktuk a rengeteg karikára kiszaggatott nyers mézes tésztát. Sütés után, még mielőtt nagyapád forró cukormázzal márványos bevonatot varázsolt volna rájuk, elcsentem néhányat és estére, amikor a szomszédok gyerekeivel kétkapus focimeccseket játszottunk az utcai porban, minden gólért adtam egy-egy kekszet a fiúknak. Hálából a szomszéd fiúk, késő éjjel, amikor már mindenki aludt, kilopóztak a szénapadlásról, ahol késő őszig aludni szoktak, és meglátogatták Ebergényiék kertjét, ahol az utca felől terebélyes barackfa pompázott. Apád felmászott a fára és buzgón telerakosgatta az ingét azokkal a piros-zöldesbarna barackokkal, amelyek érintése olyan volt, mint a bársony. Ebergényi bácsiéknál is mindig nyitva volt az ablak. Ébren-alvó vasutas volt, persze, hogy felébredt a zajra, és a holdfénytől megvilágított fehér gatyájában az ablakhoz lépett. „Ki az?! Mi a fene történik itt?”. Kérdezte remegő hangon. Apád, szájára sapkát szorított. „Pofa be, ha életed kedves!”, dörögte, aztán szelídebbre fogta: Kell-e golyó a hasadba?!”, dörögte, és testvérei a nyomaték kedvéért megdöngették a kiöregedett kerítést. Ebergényi sietve becsukta az utcára néző ablakot. Később, amikor apád időnként elmesélte jókat röhögünk. Tény, hogy azon az éjszakán, félálomban halottam, amint a szomszéd fiúk, kuncogva telerakták ablakunkat, amely alatt az ágyam volt, illatos őszibarackkal.

JOLI Nagyi, mondd csak, miért váltál el nagyapámtól?

JOLÁN Így akarta a sors. Nagyapád is elvált anyámtól, amikor összeálltunk apáddal...

JOLI Ők is elváltak?

JOLÁN El bizony, mert nagyapád rangon alulinak tartotta, hogy a kismester lánya holmi piaci kofa fiához menjen. Anyám a pártomon volt, azt akarta, hogy miénk legyen a sütöde fölötti, diófurníros stílbútorral berendezett lakás, ők pedig a hátsóudvarban lévő volt raktárhelyiségbe költözzenek. Tudod fiam, akkor már meg-

szűnt a kisipar, már nem kellett vásárookra előkészülve raktárba gyűjteni a több hónapi éjjel-nappali munkával előállított pogácsaféléket. De nagyapád megmaka-csolta magát. Nem, és nem! Elválltak. És mi ott kezdtük az életet abban a raktár-helyiségben.

JOLI És mondd, nagy, miért halt meg nagyapám, miután elváltatok?

JOLÁN Elváltunk, mert megunt engem. Másst szeretett.

JOLI Nekem is el kell válnom majd, ha megunnak engem, nagy?

JOLÁN Hát ez nem megy olyan könnyen, fiam. Előbb még el kell, hogy múljék a szerelem, és aztán ahhoz is kell egy kis idő, amíg megutáljátok egymást.

JOLI Megutálni azt én is hamar tudok. Ha úgy érzem, hogy nem imádnak, hát csak úgy jön nálam magától az utálkozás.

JOLÁN Nem jó semmit elhamarkodni.

JOLI Persze, hiszen, te is kibírtad nagyapámat huszonnyolc évig... De nem értem, hogy miért ölték meg?

JOLÁN Baleset volt. Félreértés.

JOLI Homályos, valamiért nagyon homályos... Miért vernek halálra egy ipariskolai oktatót? Kik és miért voltak rá annyira dühösek, hogy kiéletlenül agyba-főbe verték, a kórházban sem segíthettek rajta, már a mentőkocsiban kiszenvedett... Borzasztó, borzasztó...Na nem baj, ha nem kívánsz róla beszélni. Majd máskor... majd legközelebb...

JOLÁN Majd megtudod. Ha majd megtudod... (*elgyengülten legyint*) Ahhh...

Sötét

Teljes sötétben dulakodás felerősödő hangjai, majd vérfagyasztó ordítás és se-gélykiáltás.

TÖBBEN Nesze, te bűdös, mocskos buzi! Nesze a piszkos szádra...A fejét is...A tökét, hogy sántuljon!

CHISU (*a gyér fényben, kapualjban feküdvé, elhaló hangon*) Segítség... Kérem, segítsenek... (Hangját elnyomja a kapucsapkodás, a felerősödő utcazaj)

JENŐ (*kisvártatva, lakásából jön*) Mit keres itt szomszéd?! Hiszen már nem itt lakik...

CHISU Megölnek...

JENŐ (*közelebb lép*) No hiszen, jól helybenhagyták...Kik voltak?

CHISU A fiúk...Nem tudom... Segítsen

JENŐ Telefonálok a mentőkért...

JOLÁN (*hálóingben kihajol a gang korlátján*) Mi az Jenő? Már megint a kapualj-ba pisiltek a huligánok? Hogy az szépkiskenyerű...

JENŐ Várjon. Telefonálok a mentőkért.

JOLÁN Mi olyan sürgős? Lökje ki a disznót az utcára! Disznó, iszákos banda!

Jön, hogy beléjük rúgjak!
 JENŐ Jolán, idefigyeljen! A volt férje fekszik a kapualjban!
 JOLÁN Megint berúgott a szemét?!
 JENŐ Csurom vér. Már alig lélegzik!
 JOLÁN Mit beszél, jóember?
 JENŐ Csúnyán helybenhagyták...
 JOLÁN Jesszusom! Még valami baja esik! *(Megjelenik a kapualjban, szemügre veszi Chisut)* Jesszusom! CHISU *(nyögve)* Jolánka...
 KISS Pofa be! Suth up! Ha már magyarul nem tudnak...
 JOLÁN Mitévők legyünk? *(Felrohan az emeletre, beszalad a lakásba, fellármázza a házat, felfénylik néhány ablak, futkos a gangon, a pizsamában elővánszorgó Stefanhoz)* Zolikám, légy férfi!
 STEFAN Hívjon már valaki mentőt!
 KISS *(fentről)* Hívjon már valaki mentőt!
 JULI *(álmosan)* Mi történik ott?
 STEFAN Azt mondja az anyád, hogy a kapualjban fekszik apád...
 JULI Semmi vész! Ha neki ott tetszik, akkor nem kell háborgatni.
 STEFAN De ott fekszik...
 JULI De Zolikám, már mások is feküdtek ott, és reggelre aztán elhordták magukat. Mi van, ha egy kicsit többet ivott a kelleténél és eltévesztette a lakhelyét?
 KISS Ebben a házban nincs az embernek egy nyugodt perce!
 JOLÁN *(Chisu mellől, megriadva)* Juli! Julikám! Nézd, apád már nem mozdul. Vérbefagyott az arca...
 JULI *(a színpalack mögül, miközben lerohan a kapualjba)* Micsoda! Hát most szölk! Micsoda alakok vagytok, az embernek az apja a halálán van, és csak most szólnak. *(Apja mellé érkezve)* Szent Isten! Apa! *(Leroskad apja teteme mellé)* Mit tettek veled?! Mit tettek veled apa! *(Felugrik)* Mit tettek az apámmal?! Ki volt? Ki volt? Ki voltak azok az átkozottak! *(Körberohangálva)* Na, ezt majd megkeserülük! Ezért valakinek felelnie kell!

Sötét

JENŐ *(öntözővel jön, locsolja az udvar közepén virágzó „kertecskéjét”, közben kutyapiszokba lép, dühösen ordít)* Juli! Juliiii! Rögtön gyere ki! De rögtön! Juliiiiii! Már megint ideszart a kutyátok. Héj! Hallod?! Kinyírom azt a dögöt!
 JOLI *(mint, aki hallgatózott, hirtelen kiugrik a gangra, hiányos öltözetben)* Azt szeretném én látni, hogy hozzányúlsz Oszikához!? Kikaparom a szemed, ha a kutyusomnak valami baja esik...
 JENŐ Az a hülye Stefan, vagyis Zoli... Hozhatott volna jobb ajándékot is a lányának, mint ez az örökösen ugrabugráló uszkárcölyköt.
 JULI Hülye, aki mondja. Az én apám nem hülye, hanem...

JENŐ Hogy nem komplekt, az biztos! Már csak azért sem beszámítható, mert elvette anyádat és téged is megcsinált. Inkább moziba mentek volna.

JOLI (*simogatja a körülötte ugráló kutyát*) Oszikám! Ügyes kutya! Jó kutya! (*Kutyástól lejönnek az udvarra*) Éppen az a jó benne, hogy tele van vele a ház. Még nagyit is megmosolyogtatja...

JENŐ Nem bérházba való a kutya! De ha már itt van, illik gondoskodni róla. Tessek rendszeresen sétáltatni, gilisztátlanítani, fürdetni és időnként kitörölni a fület...

JULI Nincs szükségem a tanácsaidra! A kutya gondozása sokoldalú nevelésemet szolgálja! Ha nem tudnád, a kutya az ember leghűségesebb barátja.

JENŐ Éppen ezért illik gondozni. Csakhogy ti erre is dögök vagytok. Ahelyett, hogy hajnalban, amikor még gyér a forgalom megsétáltatnád, futkorásztatnád a sétaterén, kicsapod ide az udvarra. A rózsáim már húgyszagosak, a lakók pedig mindegyre belelépnek a kutyapiszokba.

JOLI Túlzás. Lehet, hogy megtörtént egyszer, de egyáltalán nem gyakori és nem jellemző...

JENŐ (*Cipője talpát mutatja*) Beleverjem az orrodát!

JOLI Mindjárt megmondom, hogy hova verje bele a saját orrát, vén lakásüzér...

JENŐ Micsoda?! Szemtelen kölyke. Hol az anyád?!

JOLI (*Jenőre uszítja a kutyát*) Fogd meg Oszkár! Tépd szét! Fogd meg! (A kutya békésen ugrándozik, körbeszaladja virágágyást) Harapd el a nyakát! A bokáját! Neki Oszkár!

JENŐ (*részt vesz a játékban, megsimogatja a kutyust, és némileg megenyhülve érdeklődik*) Hol az anyád?

Hol az anyád?

JOLI Mi közöd hozzá! Nincs otthon...

JENŐ Hol van?

JOLI Hol van, hol van? Mintha nem tudnád, hogy mostanában Kissnél tanyázik.

JENŐ Mit csinálnak?

JOLI Nem szép dolog kíváncsiskodni.

JENŐ Szóval nem tudod, mit csinálnak?

JOLI Akármit is csinálnak nem kötik az orrodra.

JENŐ Gyakran ját oda?

JOLI Ma már volt. De délután is vissza kell mennie!

JENŐ Szóval többször is. Te tudod, de nem mondd, hogy mit csinálnak.

JOLI De tudom. Szivaroznak.

JRNŐ Anyád a gangon szokott cigarettázni.

JOLI Igen, de amióta nagyinak tüdejére ment a rák, nem bírja még azt a kicsi füstöt sem, ami bekanyarodik hozzá az ablakon.

JENŐ A dohányzás ártalmas az egészségre!

JOLI Mondhatom olvasott ember vagy! A reklámok azt hirdetik, hogy ne dohá-

nyozzunk, a biblia pedig, hogy jók legyünk. Melyiknek van foganatja? Rengetegen füstölnek és hitványkodnak. Mindhalálig rosszak az emberek!

JENŐ Szóval azért húzzák be maguk mögött az ajtót, hogy a dohányfüst ne terjedjen tova?

JOLI Hát mi másért?

JENŐ Jól játszod a naivát. Operettbe való leányzó vagy...

JOLI Az biztos, hogy énekelni kellemesebb, mint zongorán gyakorolni.

JENŐ Tudod mit?! Egyszer majd, te leszel itt a házmaster. Minden bizonnyal te öröklöd majd, nagyapád, nagyanyád és anyád foglalkozását. És akkor majd minden lesz minden ebben házban.

JOLI *(csodálkozva, érdeklődéssel)* Tényleg?!

JENŐ Úgy bizony! De már most elkezdheted.

JOLI Hogyhogy?

JENŐ Na mit bámulsz! Hozz gyorsan seprút és lapátot és gyorsan szedd össze a kutyapiszkot, amíg finom vagyok!

Sötét

Néhányszor ismételve, Juli, néma csöndben, az őt követő reflektorfényben bemegy, majd kijön Kiss lakásából, cigarettáját elnyomja az ajtó melletti hamutartóban.

JULI *(a lassan világosodó színpadon, a félelemtől sápadtan kirobban a Kiss ajtaján, az ijedségtől előbb fojtottan, majd segítségért kiált)* Emberek! Emberek, segítsé! Segíiítség! *(Lerohan az udvarra, amely közben megtelik a lakók műanyaghab-figuráival, megpróbál átverekedni közöttük)* Gyorsan! Segítsetek! *(A szereplők magukkal vannak elfoglalva, nem figyelnek Julira)*

RENNER *(megszánja az izgalomtól már fuldokló Julit)* Mi az Julikám? Mi történt? Elvették a villanyt is?

JULI Renner bácsi! Borzasztó dolog történt!

RENNER Nincs új a Nap alatt.

JULI Kiss felakasztotta magát!

Sötét

JOLÁN *(karosszékekben bebugyolálva a gangon)* Hát még most sem látjátok?! Egyre nagyobb a nyüzsgés ebben a nyomorult világban. Lassan betöltjük az egész földet, rohangálunk egymás mellett és egymás nyomában, mint a hangyák. Majd mindenki telefont ragaszt a füléhez, a nyulaknál és a szamaraknál hosszabb a már a fülünk, mindenbe belehallgatunk, mindent tudni akarunk, mindenbe belekotyogunk, belekontárkodunk, vált válnak vetve, kénytelenül nyomakodunk, egymásnak dörgölődünk, egymás ellen acsarkodunk, a fokozatosan csökkenő térben koc-

canásainktól szikraesőben élünk, haragtól lángolunk, miközben egyre távolodunk egymástól, nem értjük, nem is akarjuk egymás szavát érteni.

JENŐ *(telefoncsengés, mobilját nyomkodja lakás ajtajában)* Halló! Hát ez megint nem működik. A francba... *(A csengetés tovább folytatódik)* Ja, ez a kaputelefon! *(Benyúl az ajtón a kaputelefont)* Ki az?... Stefan? ...Na mi az már megint itt vagy? Na és hogyan boldogulnak ott Svédországban nélküled? ... Miért nem hívod a házmestert?... Nem veszi fel?... Na jó, gyerek be! *(kapuzár kattánása)*

STEFAN *(jön a kapualjba, int Jenőnek)* Kösz! Mizújs? Mi zújs? *(Feleletet nem várva, igyekszik fel az emeletre.)*

JENŐ *(újból felveszi a kaputelefont)* Ki az? ... A vízszereelő? ... Hívja a házmestert! *(Leteszi a kagylót)* Csak nem képzeli, hogy én vagyok a szolgálatos. Amióta felszerelttük a kaputelefont, csak baj van vele. Minden újabb kitalációval csak korlátozzuk az emberi szabadságot! *(Újra cseng a kaputelefon)* Ki az már megint?!... A vízszereelő... Igen! ... Mondom, hogy igen!... Engem nem érdekel! ... Tőlem javíthatja! Rendben! Mondom, hogy jó! Bejöhet! *(A kapualjig megy, eligazítja a vízszereelőt)* Jobbra a pincelejáró. Nyitva van persze... Húzzon gumicsizmát... Várjon! *(csúfondárosan)* Úszni tud?

Felerősödő utcai zaj és bérház megszokott zajai mellett a vízszereelő kopácsolásait hallani.

JOLI *(Berohan az udvarra, körülugrálja a virágokat)*Víz! Víz! Megjött a víz! *(Felrohan az emeletre)* Van vizünk! *(Berohan a lakásba, majd újból megjelenik a gangon)* Csorog a víz! Képzeljétek, a vécé és a fürdőszoba már tele van! Istenem milyen gyönyörűen csordogál a konyha felé. *(Befogja az orrát.)* Máris tűrhetőbb a vécészag. *(Kárörvendően)* Remélem átázott már a plafon, és Jenő máris hívhatja újból a festőket! És ha kiszáradnak a falak, akkor majd egyszer kiszárad már itt minden, és normális házban, egészen normális emberek laknak majd! De, amit nem szeretnék megérni itt. Merthogy elhagyom ezt az egész kurva szegény világot, és királyi életet kezdek a papámnál Svédországban. Megígérte. Igenis, megígérte. És ott majd királyi dolgom lesz, mert neki mindig is lesz pénze, mert dolgozik. És igazán szép tőle, hogy kifizette azt a kurva nagy vízszámlánkat is. És most már van vizünk, rend lesz és tisztaság és a nagy is megnyugodhat végre... Mert már egyáltalán nem reszket a feje, csak bámul, nagyra meresztett szemekkel figyel és olykor hirtelen felül az ágyában. Mostanában már vizet sem kér. Nem kér olyan szánalmasan suttogva vizet, hanem olyan könnyedén, mint fiatalabb korában, hirtelen felül az ágyán és úgy tesz, mintha poharat emelne, szájához viszi kezét, és mohón kortyol a semmiből. Pont olyan ez, mint a vasárnapi istentiszteleten hallott énekből a szarvas, mozdulata, amely a szép híves patakra kívánczik, és mint azok az emberek, akik egész életükben a sivatagot járják szomjúhozva, és sohasem kortyolhattak eleget az életet adó nedűkből, mert valahogyan nem

jutott nekik ebből elegendő. Víz, víz, víz, tiszta víz! Megjött a víz! A tiszta víz! *(Mielőtt kioltaná az emeletre vivő és a gang korlátjához erősített gumicsövet, megnyitja a gumicső csapját, amelyből finom permetben, a megvilágítástól szivárványszínekben pompázó kupola borul az udvar fölé)* Jaj, de boldog vagyok! *(Vidáman énekelve, táncolva.)* Jaj, de boldog vagyok! Igenis, jaj... *(Hangját elnyomja a közeledő, majd a kapu előtt fékező és félelmetesen szirénázó mentőautó szirénája)*

RENNER *(lakása ajtaja előtt üldögélve, csodálkozva)* Haj maj! Hát ez meg mi? Ki a beteg?! Ugye, nem értem jöttek? *(A kitartó halálos csöndben, feláll, középre óvakodik és feltekint Jolán lakásának kivilágított ablakára)* Mi? Hogyan? ... Rendszerben... *(Beletörődve)* Toda vabal. *(A magasságba emeli tekintetét)* Nagyon köszönöm! Igen. Valakinek eljött az ideje. Valakinek mennie kell... Salom... Jóéjszakát...

Lassú sötét a felerősödő utcai zajban.

Függöny.

Vály Sándor: Calendar—1999